

Zondag 28 mei 2017
Oecumenische streekgemeente Kortenhoef

Lieve mensen,

Afgelopen maandag was ik bezig teksten te zoeken, passend voor deze dienst. Het evangelie lag voor deze zondag al vast: de aankondiging van de komst van de Trooster, de Geest van Pinksteren. Mooi bij de tijd van het jaar, maar wel met een paar prangende zinnen over doodsdreiging. Wat ik daarmee moest wist ik nog niet. Voor de tekst uit het eerste testament liet ik mij leiden door de liturgische naam van deze zondag, zondag Exaudi, 'Hoor mij, Heer, als ik tot u roep', komend uit Psalm 27. U ziet een gregoriaanse versie van dit Exaudi op het voorblad van uw liturgie. Wij zullen er tijdens de voorbeden een hedendaagse versie van zingen. Het leek zo mooi te kloppen: wat een rijke en bemoedigende woorden, maar waarom zoveel aandacht voor de kwaadwilligen, belagers, vijanden?

En toen gebeurde 's avonds die vreselijke aanslag in Manchester. Ruw drong het tot mij door: omdat deze teksten ook hierover gaan! En ik zal er iets over moeten zeggen zondag.

Maar hoe verbinden we die oude verhalen nu op een vruchtbare manier met het godgeklaagde wereldgebeuren? Hoe kunnen we erover spreken zonder de moordaanslag in Manchester en ook die in Egypte op Koptische Christenen – met weer veel kinderen! - te bagatelliseren én zonder de teksten geweld aan te doen? Laat ik beginnen te zeggen, dat ik zelf echt behoefte aan heb aan inzicht, aan duiding en ook aan perspectief. Om de wanhoop te beteugelen. Om moed te vinden de dag van vandaag én die van morgen te begroeten.

Het Johannesevangelie van vandaag begint met Troost. de Hemelvaart van Jezus is voorbij en we zijn nu in de tussentijd beland naar Pinksteren toe. Zo vertelt ons het liturgisch kerkelijk jaar over de verwachting van de komst van de Geest der waarheid, die zo mooi in dit evangelie de naam Trooster draagt. Hemelvaart markeert het moment van afscheid van het aardse bestaan van die ene mens Jezus, die zichtbaar maakte hoe Gods liefde zonder ophouden zoekt naar gewone mensen, juist en vooral naar mensen in nood, om hen op weg te helpen, om hen rechtop te laten staan, hen los te maken uit wat voor knellende banden dan ook – van hun verleden, hun geschiedenis, hun tekorten. Nu Jezus als leidinggevend voorbeeld is weggefallen dreigt een impasse. Hoe nu verder? En dan horen we over de Trooster, de Geest van de Vader, die zal komen om de leerlingen te inspireren en bij te staan, zodat ze weer verder kunnen met hun leven. Dat is de helende werking van troost! Die geest mag ons ook bijstaan, troosten, wakker schudden, bemoedigen, uitdagen om te zeggen wat gezegd moet worden, ook en zelfs als dat gevaarlijk zou zijn. Dat laatste was ongetwijfeld de politieke situatie tijdens het leven van de leerlingen, toen ze gingen getuigen van Jezus als hun Messias. Moesten ze liever zwijgen? Moeten de bedreigde en aangevallen Kopten, levend in een vijandige omgeving, liever zwijgen? Moeten wij zwijgen?

De geest van troost en bijstand gaat uit van de Vader, zegt Johannes. En dan bedoelt hij de ene Heer, die in het eerste testament JHWH genoemd wordt, de onuitsprekelijke naam, die wij weergeven met ‘adonai’ of ‘Heer’. Psalm 27 heeft dit woordje maar liefst 13x! Het spijt me, dat het in vertaling zo mannelijk klinkt, terwijl de oorspronkelijke betekenis in een werkwoordsvorm besloten ligt: ik zal er zijn. Johannes heeft in zijn evangelie met deze Godsnaam gespeeld, als hij zegt: ik ben (vul maar aan: de ware wijnstok, de weg, de waarheid en het leven etc.). Hij spreekt over de nabije God, de God van liefde en verbondenheid, de aanwezige, de God van Mozes en van Jezus. Er is een verwantschap met het begin van Psalm 27

te zien als we lezen: de Ene is mijn licht en mijn bevrijding. Bevrijding, dikwijls vertaald met 'heil' of 'redding', klinkt in het Hebreeuws als 'Jesjoea'. En dat is precies de naam van wie bevrijdend werkt: Jezus. Hij was drager van Gods geest, hij toonde ons Gods aangezicht, door 'er te zijn' bij ons.

Terug naar Psalm 27, waar het gebed spreekt van vrees voor de belagers en vertrouwen in God. Is dit een triomfantelijk geloof, dat je bij God wel veilig bent? Ik denk het niet. De Psalm zou me niets te zeggen hebben als het wel zo was. Het is eerder een vraag in de zee van gevaar: op wie stel jij je vertrouwen als je omgeven wordt door belagers, vijanden, legers en oorlog? Dat is plotseling geen abstractie meer voor kamergeleerden en kerkgangers, het is niet meer ver van ons bed, het is de realiteit. Lukt het om in die omstandigheden te blijven vertrouwen op de God van bevrijding, de God van liefde, die mee-lijdt met de lijdenden?

Zowel Psalm 27 als het Johannesevangelie spreken over de dreiging met de dood. Er zijn mensen die je naar het leven staan, meestal wanneer je anders denkt dan zij. Ze struikelen, ze vallen, zegt de Psalm hoopvol of door ervaring wijs geworden. Om te voorkomen dat de leerlingen zullen 'struikelen' belooft Jezus hen Gods geest. In het Johannesevangelie valt het niet mee om precies te duiden wie die belagers zijn. Uit de synagogale gemeenschap gestoten worden was een ervaring aan het eind van de eerste eeuw, toen dit evangelie geschreven werd. Maar wie Johannes bedoelt met degenen die de leerlingen in de toekomst naar het leven zullen staan in naam van God, dat valt niet zomaar te zeggen. Laten we voorzichtig zijn met 'naming en shaming', er is in de geschiedenis al zoveel kwaad door gebeurd! We kunnen helaas niet meer doen alsof dit allemaal lang geleden was in een nog ongeciviliseerde samenleving, want de tekst grijpt je vandaag opnieuw bij de keel als je je realiseert, dat er nog steeds mensen zijn, die uit naam van God andere mensen het leven willen benemen. Zo lees ik de woorden als waarschuwing aan ons: 'Ze zullen jullie uit de gemeenschap

werken; er komt zelfs een tijd, dat ieder die jullie ter dood brengt, zal menen aan God een dienst te bewijzen.’

Dan kennen ze God niet! zegt Jezus in dit evangelie. Rabbijn Jonathan Sacks uit Londen zegt het met de titel van zijn laatste boek: ‘Niet in Gods naam.’ ‘Als religie mensen in moordenaars verandert, huilt God’, schrijft hij, en hij vervolgt: ‘Te vaak in de historie van het geloof hebben mensen gedood in de naam van de God van het leven, oorlog gevoerd in de naam van de God van vrede, gehaat in de naam van de God van liefde en hebben ze wreedheid bedreven in de naam van de God van medeleven. Als dat gebeurt, spreekt God met zachte, nauwelijks hoorbare stem, bijna overschreeuwd door het kabaal van hen die zeggen namens hem te praten. En wat hij zegt op zulke momenten is: *niet in mijn naam!*’

Deze zondag draagt als naam Exaudi, naar Psalm 27, 7: ‘Hoor mij, Heer, als ik tot u roep, wees mij genadig en antwoord mij.’ Het is een schreeuw om gehoord te worden. Een roep om een uitweg, wanneer belagers dichtbij komen. Een dringende vraag ook om te mogen schuilen onder het dak van Gods ontferming: ik zoek te wonen in het huis van de Heer alle dagen van mijn leven. En het antwoord is kort: ‘Zoek mijn aangezicht!’ Maar waar vinden we sporen van Gods aangezicht? De filosoof Levinas heeft het ons na de verschrikkingen van WOII duidelijk proberen te maken: *in het gelaat van de ander*. Ook Rabbijn Sacks verwoordt het zo: “Geloof is Gods roeping om zijn sporen te zien in het gelaat van de Ander.”

Hoezeer we ook bidden om hulp, om bevrijding, om veiligheid voor onszelf in Gods nabijheid, dit antwoord draait ons perspectief radicaal naar buiten: zoek mijn aangezicht. Ga uit, sta open voor de nood van een ander, die een vonk van Gods aangezicht in zich bergt, hoe onzichtbaar voor onze ogen misschien en zoek de ontmoeting.

Zo eindigt de roep om gehoord te worden in de vraag naar de juiste weg. Hier is geen in zichzelf gekeerd geloof bedoeld,

geen berusting in de schijnveiligheid van het huis van God of liever nog de schijnzekerheid van het hebben van het juiste geloof. We worden gewezen op het gaan van een weg, Gods weg, het effen pad, de weg naar de naaste. Ook op die levensweg, gericht op de ander wiens aangezicht voor ons een oproep en een uitdaging tot het nemen van verantwoordelijkheid is, zullen steeds belagers zijn. Of valse getuigen. Of dreigingen met geweld. De Psalmddichter benoemt het allemaal.

Maar hij eindigt met een hoopvol ‘en toch’. De Bijbel vertelt geen verhalen over ‘bij de pakken neerzitten.’ Ook niet, zelfs niet in het boek Job. Vertrouwen op de goedheid van de Eeuwige mag je helpen om ondanks alles op weg te gaan, je medemensen tegemoet.

Was Psalm 27 vooral een bede om gehoord te worden, het kleine stukje Johannesevangelie geeft de opdracht om je te laten horen, om in de geest van Pinksteren, in de geest van Jezus zelf, te getuigen van liefde, waarheid, respect voor andersdenkenden, van aandacht voor wie niet meer gezien of gehoord wordt.

‘Hoop op de Heer, laat je hart sterk en vastberaden zijn’, zijn de slotwoorden van Psalm 27. Wat maakt dat we midden in de tragedie van vandaag ons toch aan hoop vastklampen? Is het de hoop, dat het goede, de liefde, het respect voor anderen uiteindelijk zal overwinnen? Ik weet het niet, ik hoop het! Vaclav Havel, de Tsjechische schrijver en dichter, werd na jaren van gevangenschap toch president van zijn land. Hij schreef een gedicht over

De weg van de hoop

Diep in ons zelf dragen we hoop:
als dat niet het geval is,
is er geen hoop.

Hoop is de kwaliteit van de ziel

en hangt niet af
van wat er in de wereld gebeurt.
Hoop is niet voorspellen of vooruitzien.
Het is een gerichtheid van de geest,
een gerichtheid van het hart,
voorbij de horizon verankerd.

Hoop
in deze diepe en krachtige betekenis
is niet hetzelfde als vreugde
omdat alles goed gaat
of bereidheid je in te zetten
voor wat succes heeft.

Hoop is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet alleen omdat het kans van slagen heeft.
Hoop is niet hetzelfde als optimisme
evenmin de overtuiging
dat iets goed zal aflopen.
Wel de zekerheid dat iets zinvol is
afgezien van de afloop,
het resultaat.

Amen